

Т.О. Азарова
студ. III курсу
спеціальність «Право»
Науковий керівник: ст. викл. О.М. Нагуш

АНУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВОЮ МІЖНАРОДНОГО ДОГОВОРУ: ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ

Основним інструментом, що застосовується для правомірної діяльності держав на міжнародній арені, пріоритетом в законодавстві будь-якої сучасної держави, а також орієнтуючим фактором щодо поведінки цих суб'єктів, виступає саме міжнародний договір. Закріплені у ньому норми міжнародного права характеризуються розвитком, що надалі можуть унеможливлувати його юридичне існування та призводять до такого природного явища, як припинення дії цього договору. Одним із способів такого припинення виступає анулювання державою міжнародного договору. Навіть попри достатню юридичну урегульованість Віденськими конвенціями 1969 та 1986 років цього питання, воно залишається актуальним внаслідок помилок щодо розмежування понять «анулювання» та «денонсація», відсутності повного обґрунтування та закріплення чинників виникнення такого явища, а також подальших результатів.

Метою роботи є з'ясування підстав, їх особливостей та наслідків анулювання державою міжнародного договору.

Анулювання міжнародного договору являє собою відмову держави від нього у випадках, чітко визначених міжнародним правом. Така відмова – це односторонній акт, який не залежить від згоди на припинення дії договору іншого учасника [1]. Як наслідок, договір

повністю втрачає зобов'язальну силу для держав. Оскільки анулювання носить односторонній характер, для того щоб не було порушення принципу *pacta sunt servanda*, такі випадки повинні бути мінімізовані та наставати тільки з дійсно вагомих підстав.

Першою підставою анулювання міжнародного договору, що закріплена у п. 1 ст. 60 Віденської конвенції про право міжнародних договорів 1986 року, є істотне порушення договору одним із його учасників та полягає а) у такій відмові від договору, яка не допускається цією Конвенцією; б) у порушенні положення яке має істотне значення для здійснення об'єкта і цілей договору [2]. Доктрина каже про те, що істотним порушенням є порушення не лише істотних положень, які пов'язані з об'єктом та метою договору, а також важливого зобов'язання, або права, що впливає з договору [3]. Прикладом може слугувати анулювання Ліваном Ізраїльсько-ліванського мирного договору 1983 року. Відповідно до якого у ч. 1 ст. 1 вказується, що сторони погоджуються та зобов'язуються поважати суверенітет, політичну незалежність та територіальну цілісність одна одної. Вони вважають існуючий міжнародний кордон між Ізраїлем та Ліваном непорушним [4]. Але істотним порушенням цього положення є створення на території Лівану «зони безпеки», яка виправдовувала окупацію Півдня Лівану та тим самим суперечила положенню щодо його суверенітету та національній безпеці.

Другою підставою анулювання міжнародного договору відповідно до ст. 61 Віденської конвенції про право міжнародних договорів є неможливість виконання договору, якщо ця неможливість є наслідком безповоротного зникнення або знищення об'єкта, необхідного для виконання договору [2]. Таке зникнення повинно бути остаточним, а не тимчасовим. Таким чином автоматично може припинятись договір у випадку затоплення острова, усихання річки або зміни статусу держави-контрагента відповідно до принципів міжнародного правонаступництва. Прикладом останнього є відмова Уряду Марокко від визнання положень про розміщення американських збройних сил на своїй території, що було передбачено угодою 1950 року між Францією та США.

Третьою підставою анулювання міжнародного договору відповідно до ст. 62 є докорінна зміна обставин, що не передбачалася

учасниками на момент укладання договору [2]. Але в такому випадку повинні бути дотримані деякі умови. По-перше, відповідно до п. 43 рішення Суду ООН у справі про рибальство у водах, що прилягають до Ісландії 1973 року, повинна мати місце докорінна зміна обставин, які існували під час укладення договору, що призвело до радикального зміну обсягу зобов'язань [5]. На цю норму не може посилається держава-агресор для звільнення від відповідальності внаслідок невиконання договірних зобов'язань. По-друге, така зміна не передбачалась сторонами договору і ці обставини не передбачались у самому договорі. По-третє, такі обставини є суттєвою підставою для згоди учасниками на обов'язковість договору. У рішенні про яке йшлося вище, такими обставинами виступали певні правила щодо зони виключних прав на рибальство, яка повинна складати 12 морських миль. По-четверте, такі обставини повинні все ще підлягати виконанню. Клаузула про незмінність обставин не охоплює виконання міжнародні договори, а також договори, що стосуються територіальних питань.

Враховуючи все вище викладене, можемо дійти до висновку, що анулювання міжнародного договору – це одностороння відмова від нього внаслідок його істотного порушення будь-якою стороною, неможливості виконання умов договору, а також їх зміни через обставин, що не були передбаченими під час укладання та призводить до повного припинення його зобов'язального характеру для держав.

Список використаної літератури

1. Грін О.О. Словник міжнародно-правових термінів / укладач О.О. Грін. Ужгород : ПП Данило С.І., 2010. 500 с.
2. Віденська конвенція про право міжнародних договорів від 23 травня 1986 року. *Законодавство України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/995_118 (дата звернення 15.11.2021).
3. Villiger M.E. *Commentary of the 1968 Vienna Convention on the Law of Treaties*. Boston, 2009. 1057 p.
4. May 17 Agreement. URL: <https://web.archive.org/web/20110614140922/http://www.lebanese-forces.org/lebanon/agreements/may17.htm> (дата звернення 13.05.2022).
5. Fisheries Jurisdiction (U.K. v. Ice), 1973. I.C.J. 3 (Order of Feb.2). URL: http://www.worldcourts.com/icj/eng/decisions/1973.02.02_fisheries1.htm (дата звернення 13.05.2022).